کتابشناسی پایان نامه‌های رضوی دانشگاهی ـ راضیه سلیمانی، فاطمه یزدان پناه
فصلنامه تخصّصي مطالعات قرآن و حدیث **سفینه**
سال یازدهم، شماره ۴۱ «ویژه پژوهش‌های رضوی»، زمستان ۱۳۹۲، ص ۱۴۷ ـ ۱۶۹

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1392.11.41.6.7]

کتابشناسی پایان‌نامه‌های رضوی دانشگاهی

راضیه سلیمانی *
فاطمه یزدان پناه**

چکیده: نگارندگان در این گفتار، بیش از هفتاد پایان‌نامه دانشگاهی در مورد امام رضا علیه السلام شناسانده‌اند، که از سال ۱۳۲۳ تاکنون در دانشگاه‌های ایران ارائه شده است. این پایان‌نامه‌ها در حوزه‌های: پژوهش‌های قرآنی و حدیثی، عقاید و فلسفه و کلام، تحلیل‌های تاریخی، شرح حال، اخلاق و تربیت، ادبیات و هنر است. در تقسیم موضوعی، بیشترین تعداد پایان‌نامه‌ها مربوط به حوزهٔ عقاید، فلسفه و کلام با ۱۸ پایان نامه و کمترین مورد، مربوط به حوزهٔ ادبیات و هنر رضوی با ۷ پایان‌نامه است.

کلیدواژه‌ها: امام رضا علیه السلام – پژوهش‌ها / پژوهش‌های رضوی – پایان‌نامه‌ها / دانشگاه‌های ایران – پایان‌نامه‌ها.

---

*. کارشناس علم اطلاعات و دانش‌شناسی.
**. کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی.

مقدمه

بررسی ابعاد مختلف زندگانی ائمه معصومین علیهم‌السلام از دیرباز همواره مورد توجه پژوهشگران و عالمان بوده است. در میان ائمه اطهار علیهم‌السلام، حضرت امام رضا علیه‌السلام به عنوان هشتمین امام شیعه جایگاه و اهمیت ویژه‌ای در اندیشه و خلق آثار پژوهشگران داشته است و به همین سبب آثار پژوهشی فراوانی در قالب کتاب، مقالات پژوهشی، پایان‌نامه و ... در خصوص ابعاد زندگی ایشان نگارش یافته است. از طرفی با توجه به رشد روز افزون پذیرش دانشجو و نیز افزایش تعداد رشته‌های مقاطع تحصیلات تکمیلی، تعداد پایان‌نامه‌ها و رساله‌های نگارش شده در مقاطع ارشد و دکتری در حال افزایش است.

این رشد روز افزون تولید پایان‌نامه‌ها از یک سو و توجه پژوهشگران به موضوعات حوزه علوم اسلامی به خصوص زندگانی ائمه معصومین علیهم‌السلام از سوی دیگر سبب شده است که پایان‌نامه‌های بسیاری در این زمینه تهیه و تدوین شود.

از آنجا که امروزه برای دست‌یابی به پژوهشی دقیق و کارآمد نیازمند آگاهی از منابع موجود در خصوص موضوعات مورد نظر هستیم؛ لذا گردآوری فهرست‌های موضوعی خاص در هر زمینه از رشته‌های موجود می‌تواند کار را برای محققان رشته‌های مختلف سهل و آسان کند و از موازی کاری و اتلاف وقت جلوگیری نماید. یکی از انواع فهرست‌های موضوعی، کتابشناسی‌های موضوعی است که به عنوان یکی از ضرورت‌های جامعه علمی امروز مطرح است. ارائه کتابشناسی‌های موضوعی سبب می‌شود که پژوهشگران از انجام کارهای تکراری پرهیز نموده و با مراجعه به این مأخذها راحت‌تر بایسته‌های پژوهشی کار نشده در حوزه موضوعی رشته خود را استخراج نموده و به ارائه آثار در این زمینه‌ها بپردازند. از آنجا که پایان‌نامه‌ها به دلیل روند تدوین و نگارش از اعتبار بالایی برخوردارند و از منابع مهم اطلاعاتی محسوب می‌شوند، لذا تهیه و تدوین کتابشناسی موضوعی پایان‌نامه‌ها بسیار ضروری می‌نماید.

این مقاله بر آن است تا به معرفی پایان‌نامه‌های دانشگاهی موجود در زمینه بررسی ابعاد گوناگون شخصیت امام رضا علیه‌السلام بپردازد. در بررسی انجام شده تعداد ۷۷ پایان‌نامه دانشگاهی گردآوری و ارائه شده است. در این اثر سعی بر این بوده که اطلاعات کتابشناختی پایان‌نامه‌ها

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1392.11.41.6.7]

با جستجو در منابع چاپی و الکترونیکی همراه با چکیدهٔ مختصری از آنها ارائه شود اما به دلیل محدودیت دسترسی به تمامی این آثار در برخی از پایان‌نامه‌ها به ذکر اطلاعات کتابشناختی در دسترس بسنده شده است. برای تکمیل برخی از چکیده‌ها به کتاب *کتابشناسی امام رضا* علیه‌السلام *نوشته سلمان حبیبی* مراجعه شده و در موارد محدودی به دلیل ارائه موضوعات مشابه و محتوای یکسان آثار از ذکر چکیده خودداری شده است.

مروری تحلیلی بر این پایان‌نامه‌ها

الف. با مروری بر این پایان‌نامه‌ها می‌بینیم که نخستین پایان‌نامه مربوط به هفتاد سال پیش، یعنی سال ۱۳۲۳ شمسی در دانشگاه تهران بوده است.

ب. در یک تقسیم کلی موضوعی می‌توان موضوعات پایان‌نامه‌ها را به ترتیب زیر آورد (شماره‌ها مربوط به شماره پایان‌نامه در همین فهرست است):

- قرآنی: ۱، ۴، ۹، ۲۰، ۲۲، ۲۸، ۳۷، ۴۴، ۵۶، ۵۹، ۶۱، ۷۶
- حدیثی: ۶، ۲۷، ۳۲، ۴۶، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۶۴، ۶۸
- تاریخی: ۲، ۱۴، ۱۵، ۲۳، ۲۵، ۳۹، ۴۱، ۴۸، ۴۹، ۵۸، ۶۲، ۶۵
- شرح حال: ۳، ۱۰، ۳۴، ۳۵، ۳۸، ۴۵، ۵۴، ۷۷
- اخلاق و تربیت: ۱۱، ۱۲، ۱۶، ۱۹، ۲۴، ۳۱، ۶۳، ۶۹، ۷۰، ۷۳
- عقاید، فلسفه و کلام: ۷، ۸، ۱۳، ۱۷، ۲۱، ۲۶، ۲۹، ۳۰، ۳۳، ۴۰، ۴۲، ۴۷، ۵۵، ۵۷، ۶۶، ۶۷، ۷۴، ۷۵
- ادبیات و هنر: ۵، ۱۸، ۳۶، ۴۳، ۶۰، ۷۱، ۷۲

۱. اخوان دردشتی، محمدابراهیم. **مستندات قرآنی مؤلفه‌های امامت در حدیث حضرت رضا** علیه‌السلام **در مرو**. استاد راهنما محمدعلی مهدوی راد، استاد مشاور عبدالهادی مسعودی. دانشکده علوم حدیث، گروه علوم قرآن و حدیث، کارشناسی ارشد، ۱۳۹۰. چکیده: معرفت نسبت به امام و مقام امامت، ضروری اعتقاد هر مسلمان مومن است و در این رابطه از مهم‌ترین و با ارزش‌ترین اسناد امام شناسی، حدیث زیبا و پرمغز امام ابوالحسن الرضا علیه‌السلام به عبدالعزیز بن مسلم دربارهٔ مقام امام است. در این پژوهش سعی شده تا عبارات نورانی این حدیث

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1392.11.41.6.7]

شریف، از لابه لای آیات قرآن، در روشنای احادیث نورانی اهل بیت و نشانه‌های قرآن یابیده شود و صحه‌ای بر حدیث نبوی گذارده شود که هرکدام از آن دو یعنی قرآن و اهل بیت از دیگری خبر می‌دهد و از هم جدا نخواهند شد.

۲. ارمی‌رود معجنی، علی. **بررسی اوضاع سیاسی و اجتماعی خراسان مقارن ورود امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما حسین بهروان. دانشگاه فردوسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، کارشناسی، ۱۳۸۲. چکیده: خراسان در سقوط دولت بنی‌امیه و روی کار آمدن دولت عباسیان نقش مهمی ایفا نمود. ایرانیان پس از گذشت زمانی کوتاه از حکومت بنی‌عباس دریافتند که حکمرانان عباسی نیز همچون بنی‌امیه به غارت و ظلم و ستم نسبت به آنان پرداخته‌اند. لذا در نخستین سالهای قرن سوم هجری به ویژه در، درگیری میان امین و مأمون بر سر تصدی خلافت به حمایت همه جانبه از مأمون که دارای مادر ایرانی بود پرداختند. این پیروزی مقارن با قیام‌های متعدد علویان در شهرهای مختلف سرزمین‌های اسلامی گردید. مأمون با مشورت فضل بن سهله (وزیر ایرانی خود) تصمیم به انتخاب یکی از بزرگان علوی به عنوان ولایت‌عهدی جهت خواباندن قیام‌های ابن علویان بود. این شخص امام رضاعلیه‌السلام بود چگونگی حضور علویان در نقاط مختلف جهان، ایران و خراسان و بررسی شخصیت امام رضاعلیه‌السلام و تأثیرات حضور ایشان در خراسان را نیز بیان می‌کند.

۳. اسماعیل‌پورقوچانی، رمضانعلی. **گفتار در احوال علی الرضاعلیه‌السلام از کتاب امامان موسی الکاظم و علی الرضا**علیهماالسلام. دانشگاه مشهد، دانشکده الهیات، کارشناسی، ۱۳۵۵. چکیده: این رساله ترجمه بخش مربوط به حضرت رضاعلیه‌السلام از کتاب «امامان موسی الکاظم و علی الرضاعلیهماالسلام» تألیف احمد مغنیه تحت عنوان گفتار در احوال علی الرضاعلیه‌السلام می‌باشد.

۴. اسماعیل‌پورمعلم، محمدتقی. **مبانی و روش‌های تفسیری امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما سیدرضا مؤدب، استاد مشاور حسن فلاح. دانشگاه قم، مرکز تربیت مدرس، ۱۳۸۷. چکیده: نویسنده پس از بیان کلیات تحقیق، از جایگاه و عظمت قرآن کریم در نگاه خود قرآن و در نگاه معصومینعلیهم‌السلام سخن می‌گوید و سپس نگاهی کوتاه به ابعاد شخصیت امام رضاعلیه‌السلام با تأکید حیات فکری و علمی آن حضرت می‌افکند. آنگاه مبانی تفسیر قرآن و روش‌های تفسیری

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1392.11.41.6.7]

امام رضاعلیه‌السلام را به همراه شواهدی ارائه می‌دهد.

۵. اسماعیل‌نژاد، محمدعلی. **امام رضاعلیه‌السلام در شعر عبدالمنعم فرطوسی**. استاد راهنما علی محمد جمالی بهنام. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کاشمر، رشته زبان و ادبیات عربی، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۵. چکیده: در این رساله تلاش شده تا به زوایای مختلفی از زندگی امام رضاعلیه‌السلام از جمله ویژگی‌ها و فضائل و مناقب و مسائل مربوط به ایشان که در شعر شاعر گرانقدر عبدالمنعم فرطوسی آمده است، پرداخته شود. در این رساله شیوه کار به این صورت است که ابتدا شرح مختصری در رابطه با قصاید سروده شده توسط این شاعر آورده شده و احادیث و روایاتی که مرتبط با وقایع زندگی و ... امام رضاعلیه‌السلام باشد، در صدر قصاید شرح و توضیح داده شده است. پس از آن، قصاید اعراب گذاری و ترجمه گردیده است.

۶. امجدی، مینا. **تحلیل احتجاجات امام رضاعلیه‌السلام در مقولهٔ توحید با محوریت کتب «عیون اخبار الرضاعلیه‌السلام» «احتجاج» طبرسی و «توحید» شیخ صدوق**. استاد راهنما محسن احتشامی نیا، استاد مشاور احمدرضا غائی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه الهیات و معارف، کارشناسی ارشد، ۱۳۹۱.

۷. انسان، محمد امین. **امامت در گفتار قرآنی امام رضاعلیه‌السلام**. دانشگاه علوم اسلامی، گروه علوم حدیث، گرایش تفسیر اثری، کارشناسی ارشد، ۱۳۹۱.

۸. اهل سرمدی، نفیسه. **وحدانیت واجب تعالی در کلام امام علی و امام رضاعلیهماالسلام از نگاه فلسفه اسلامی**. استاد راهنما جعفر شانظری، **استاد مشاور** مهدی امامی‌جمعه. دانشگاه اصفهان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه الهیات، رشته فلسفه و کلام اسلامی، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۶. چکیده: رساله حاضر در فضای فلسفه اسلامی، به تبیین وحدانیت دانای بی‌همتا در کلام امام علی و امام رضاعلیهماالسلام همّت می‌گمارد و طی دو بخش به این نتیجه رهنمون می‌شود که آفریدگار هستی، ذات کامل و بی منتهائی است که جمیع کمالات وجودی به نحو اعلی و اشرف در او موجود است و هیچ نقطه‌ای از عالم وجود از حضورش بی‌نصیب نیست. چنین وجودی اگرچه یگانه است ولی این یکتائی ناشی از بی‌انتهائی و نامحدود بودن اوست، به طوری که امکان فرض ثانی برای او محال است، از این رو یگانگی‌اش با یکتائی باب کمیات

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]
کتابشناسی پایان‌نامه‌های رضوی دانشگاهی
[DOR: 20.1001.1.17350689.1392.11.41.6.7]

بسیار متفاوت است. اینجاست که از توحید واجب الوجود به توحید در وجود، منتقل می‌شویم و البتّه در طی این مسیر مهّم به تحققّ اهدافی چون تبیین ارتباط بساطت با وحدت، تبیین تفاوت وحدت منسوب به خداوند با مخلوقات در کلام روایات و نیز مقایسه آن با سیر تفکّر فلسفه اسلامی و بررسی براهین ارائه شده بر وحدت حقه حقیقیه در این دو فضا نائل می‌شویم.

۹. بازقندی، محمدعلی. **مبانی و روش‌های تفسیری امام رضا**علیه‌السلام. دانشگاه علوم اسلامی رضوی، رشته علوم قرآنی و حدیث، کارشناسی ارشد، ۱۳۹۰. چکیده: برای تفسیر قرآن و فهم آن به مقدماتی نیاز داریم که یکی از این مقدمات، مبانی و پیش فرض‌ها می‌باشد. این مبانی، مستقیم عرضه نمی‌گردد بلکه از لابه لای تفسیر به دست می‌آید و امام رضاعلیه‌السلام که عالم آل محمدصلی‌الله‌علیه‌وآله می‌باشد در ضمن تفسیر به آن اشاره نموده است. سیره و روش امام رضاعلیه‌السلام این بود که سعی می‌کرد پاسخ هر پرسش را از قرآن بیابد و به دیگران هم آموزش بدهد که چگونه ضابطه‌مند از قرآن بهره بگیرند.

۱۰. بختیاری، محمد. **ترجمه قسمتی از کتاب وفاة الامام الرضا**علیه‌السلام. استاد راهنما زین الدین زاهدی، دانشگاه مشهد، دانشکده الهیات، کارشناسی، ۱۳۴۵. چکیده: موضوع این رساله، ترجمه قسمتی از تاریخ زندگانی حضرت امام رضاعلیه‌السلام از کتاب «وفات الامام الرضاعلیه‌السلام» است. این اثر، کتابی است تاریخی، جامع و مستدل، دارای منابع و مدارک معتبره و در عین جامعیت و اعتبار، به طور اختصار نوشته شده و مشتمل بر دوره زندگانی آن حضرت از آغاز ولادت تا شهادت، و تالیف سید عبدالرزاق موسوی مقرم می‌باشد.

۱۱. بسامی، بهارک. **تحلیل قرآنی سیره اخلاقی امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما عبدالرضا زاهدی. دانشکده اصول دین قم، گروه علوم قرآن و حدیث، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۷. چکیده: پژوهش حاضر به بررسی سیره اخلاقی امام رضاعلیه‌السلام می‌پردازد و در چهار فصل ارائه می‌گردد. فصل اول شامل کلیات از قبیل تبیین موضوع، پیشینه بحث، بیان اهمیت و اهداف پژوهش است. فصل دوم در دو بخش به مبانی و مقدمات اخلاق و مختصری از زندگی‌نامه امام از ولادت تا امامت می‌پردازد. در فصل سوم با استفاده از روایات مربوط به اخلاق فردی امام

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1392.11.41.6.7]

رضاعلیه‌السلام سیرهٔ اخلاقی ایشان مورد بررسی قرار گرفته است. و فصل چهارم نیز با عنوان تحلیل قرآنی اخلاق اجتماعی امام رضاعلیه‌السلام ارائه شده است.

۱۲. بنده‌کرمی، اطهر. **سیرهٔ عبادی اخلاقی امام رضاعلیه‌السلام در روایات**. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد فسا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه الهیات، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۶.

۱۳. بیننده، نرگس السادات. **صفات الهی امام از منظر امام رضاعلیه‌السلام**. استاد راهنما عبدالحسین خسروپناه، استاد مشاور سیدمحمدکاظم طباطبایی. دانشکده علوم حدیث قم، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۹. چکیده: برخی از شرق شناسان و افراد متاثر از آنان با بهره‌گیری از نوعی نگاه تاریخی به عقاید شیعه برآنند که اثبات کنند اعتقاد کنونی شیعیان درباره امامت پشتوانه‌ای در اندیشه رایج زمان ائمه نداشته و در طول تاریخ به تفکر شیعی افزوده شده و جزء عقاید شیعیان نخستین نبوده و ائمه اطهارعلیهم‌السلام نیز چنین ادعاهایی درباره خود نداشته‌اند و حتی با آن به مبارزه پرداخته‌اند. در این پایان‌نامه برآنیم با بررسی احادیث امام رضاعلیه‌السلام نشان دهیم که لااقل در زمان ایشان ویژگی‌های خاص امام در میان شیعیان به صورت یک باور عمومی و نهادینه طرح شده است و به این سبب است که با وجود اینکه ادعای امامت کودکی هفت ساله می‌تواند زمینه‌ساز پیدایش اختلافات گسترده باشد، در زمان به امامت رسیدن امام جوادعلیه‌السلام انشعاب مشهودی در میان شیعیان پدید نیامده است.

۱۴. پارسافر، فاطمه. **نقش امام رضاعلیه‌السلام در تعین یافتن امامیه**. استاد راهنما محمدصادق واحدی فرد، استاد مشاور سهیلا بهروزفر. دانشگاه پیام نور مشهد، رشته تاریخ‌تشیع، کارشناسی ارشد، ۱۳۹۱.

۱۵. توکل، حسین. **شرح احوال حضرت علی بن موسی الرضاعلیه‌السلام و تأثیر مسافرت آن حضرت به ایران نسبت به اسلام ایرانیان**. دانشگاه اصفهان، کارشناسی، ۱۳۴۳.

۱۶. جان‌افزا، علی. **مهارت‌های ارتباط موثر در گفتار و رفتار امام رضاعلیه‌السلام**. دانشگاه علوم اسلامی رضوی، دانشکده علوم حدیث، رشته علوم حدیث، گرایش تفسیر اثری، کارشناسی ارشد، ۱۳۹۱.

۱۷. جلیلیان، الهام. **تحلیل وبررسی احادیث امام رضاعلیه‌السلام درموضوع توحید**. استاد راهنما

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1392.11.41.6.7]

مجتبی بیگلری، استاد مشاور اسداله آژیر. دانشگاه رازی کرمانشاه، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه الهیات، کارشناسی ارشد، ۱۳۹۱.

۱۸. جمعه‌پور، حسین. **جلوه‌های ارادت به ساحت مقدس رضوی در هنر مسلمانان.** دانشگاه پیام نور مشهد، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، رشته تاریخ تشیع، کارشناسی ارشد، ۱۳۹۰.

۱۹. حجتی، صغری. **فلسفه تربیتی امام رضا**علیه‌السلام. دانشگاه باهنر کرمان، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۹. چکیده: هدف پژوهش حاضر بررسی فلسفه تعلیم و تربیت از دیدگاه امام رضاعلیه‌السلام در زمینه‌های هستی‌شناسی (انسان شناسی) شناخت شناسی، ارزش شناسی و استلزامات تربیتی هر یک می‌باشد که به ارزیابی و تجزیه و تحلیل هر یک پرداخته شده است.

۲۰. حسین‌پور، محمدحسین. **علوم قرآنی در سخنان رضوی و مبانی تفسیری امام رضا**علیه‌السلام. دانشگاه علوم اسلامی رضوی، رشته علوم قرآن و حدیث، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۹.

۲۱. حسینی، جواد. **روش‌شناسی مناظرات قرآنی امام رضا**علیه‌السلام **در دفع شبهات کلامی.** علوم حدیث، ارشد، ۱۳۹۱.

۲۲. حیدری مزرعه‌آخوند، محمدعلی. **مبانی و شیوه‌های تفسیری امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما سیدمحمدحسین میرصادقی، استاد مشاور داود سلیمانی. دانشگاه تهران، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، رشته علوم قران وحدیث، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۵. چکیده: در این پایان‌نامه با توجه به موضوع تحقیق، در ابتدا به بررسی و توضیح مفاهیمی چون مبانی، اصول، قواعد و گرایش‌ها و اتجاهات تفسیری پرداخته می‌شود. سپس از لابه‌لای روایات تفسیری امام رضاعلیه‌السلام اصول کلی و مبانی‌ای را که آن امام همام در تفسیر قرآن به کار برده است، استخراج شده و از آن‌ها به عنوان مبانی کلی در تفسیر قرآن کریم یاد می‌شود. سپس در بخش دوم از لابه‌لای روایات رسیده از امام رضاعلیه‌السلام به بررسی شیوه‌ها و گرایش‌های آن امام در تفسیر قرآن کریم می‌پردازد.

۲۳. حیدری، معصومه. **گفتمان مصلحت در اندیشه سیاسی شیعه و مساله ولایتعهدی امام رضا**علیه‌السلام. دانشگاه شهید بهشتی، گروه علوم سیاسی، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۷. چکیده: این

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1392.11.41.6.7]

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1392.11.41.6.7]

پژوهش در پی تبیین و تحلیل ولایتعهدی امام رضاعلیه‌السلام با نگاه درون دینی در قالب گفتمان مصلحت در اندیشه سیاسی شیعه می‌باشد. برای این منظور پژوهش در دو بخش بررسی مفهوم مصلحت در اندیشه سیاسی شیعه و بررسی و سنجش مصلحت در مسأله ولایتعهدی امام رضاعلیه‌السلام بر اساس فهم شیعه تدوین یافته است. بررسی سه شاخصه عمده مصلحت در اندیشه سیاسی شیعه، عقل، تقیه و زمان و مکان، مصلحت را در مساله ولایتعهدی امام رضاعلیه‌السلام با دلایل شواهد و قرائن نشان می‌دهد.

۲۴. خوش‌اندام‌فاروجی، فاطمه. **اخلاق خانواده و آیین همسرداری در سیره امام رضاعلیه‌السلام**. دانشگاه حکیم سبزواری، کارشناسی ارشد، ۱۳۹۱. چکیده: این پژوهش به عنوان اخلاق خانواده و آیین همسرداری در سیره امام رضاعلیه‌السلام در شش فصل نگارش یافته است. فصل اول: مروری کوتاه و گذرا بر زندگانی حضرت علی بن موسی الرضاعلیه‌السلام و شخصیت علمی و عملی آن حضرت. فصل دوم: بررسی جایگاه و اهمیت ازدواج در اسلام و اینکه ازدواج به عنوان محبوب‌ترین و مقدس‌ترین بنیان و پیمان در اسلام می‌باشد. فصل سوم: بررسی جایگاه خانواده تحت عنوان خانواده خوب و ایجاد جامعه آرمانی، ضرورت تشکیل خانواده در سیره رضوی و معیارها و مهارت‌های تقویت خانواده و مدیریت اقتصادی خانواده. فصل چهارم: بررسی روابط عاطفی اجتماعی همسران و رهنمودهای تربیتی برای زوجین. فصل پنجم: مهارت‌های تربیتی همسران از جمله وظایف متقابل زن و مرد و بیان نیازها، رغبت‌ها و ظرفیت‌ها. فصل ششم: بررسی مهارت‌های فرزند پروری در سیره رضوی از آغاز زندگی مشترک و روابط زناشویی زوجین تا تصمیم به داشتن فرزند و آغاز انعقاد نطفه و وظایف والدین در قبال فرزندان و نیازهای اساسی کودکان و جایگاه تشویق در تعلیم و تربیت کودکان و پرداختن به اشتباهات تربیتی والدین که گاها موجب بروز رفتارهایی نامناسب در فرزندان می شود.

۲۵. راستی، مرضیه. **تاثیر مهاجرت امام رضاعلیه‌السلام بر گسترش تشیع در ایران**. استاد راهنما حسین مجتبوی، استاد مشاور محمد رمضان پور. دانشگاه پیام نور مشهد، رشته تاریخ تشیع، کارشناسی ارشد.

۲۶. رجبی، مریم. **تحلیل فلسفی قضا و قدر از دیدگاه امام علی و امام رضاعلیهماالسلام**. استاد

راهنما محمد بیدهندی، استاد مشاور مهدی امامی‌جمعه. دانشگاه اصفهان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه الهیات، فلسفه و کلام اسلامی، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۸. چکیده: این پژوهش مشتمل بر چهار فصل می‌باشد: فصل نخست: کلیات بحث. فصل دوم: روایات وارده ائمه معصومین علیهم‌السلام به ویژه امام علی و امام رضا علیهما‌السلام. فصل سوم: تبیین نسبت مرتبه وجودی انسان با قضا و قدر و تفسیر او از این مسأله. فصل چهارم: جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.

۲۷. رحیم‌پور، مهناز. **شیوه‌های برخورد حضرت ابوالحسن الرضا علیه‌السلام در مناظرات از کتاب عیون اخبار الرضا علیه‌السلام**. استاد راهنما علی اکبر غفاری صفت. دانشکده اصول الدین تهران، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۰. چکیده: یکی از کتب ارزندهٔ حدیثی شیعه کتاب عیون اخبار الرضا علیه‌السلام اثر مرحوم شیخ صدوق است. در این رساله سعی شده تا شیوه‌های برخورد حضرت ابوالحسن الرضا علیه‌السلام در مناظرات از کتاب عیون اخبار الرضا علیه‌السلام بیان گردد.

۲۸. رضایی، سید جواد. **بررسی و تحلیل روایات تفسیری امام رضا علیه‌السلام**. استاد راهنما محمدعلی مهدوی راد. دانشگاه اصول الدین قم، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۲. چکیده: آنچه در این رساله بدان پرداخته شده به طور خلاصه شامل مباحث ذیل می باشد: ۱ـ بررسی دوران زندگی امام هشتم، شناسایی فرقه‌های کلامی عصر امام، معرفی جو سیاسی، فکری و عقیدتی مردم آن زمان ۲– معرفی روش تفسیر قرآن در سیره ۳ـ بررسی روایات علوم قرآنی۴ـ بررسی روایات کلامی درباره توحید و صفات خداوند و پاسخ امام به شبهات و اشکالات عقیدتی افراد ۵ـ روایات معرفی کننده اهل بیت علیهم‌السلام از زبان قرآن. ۶ـ توضیح و تبیین آیاتی که شبه عدم عصمت انبیاء الهی را در ذهن به وجود می‌آورد.

۲۹. زجاجی، حمیدرضا. **گـفتمان کلامی امام رضا علیه‌السلام**. استاد راهنما سید احمد تویسرکانی. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نجف آباد، ۱۳۷۹. چکیده: این رساله در سه فصل تهیه و تنظیم شده است. فصل اول به کلیات تحقیق می‌پردازد. در فصل دوم پیش درآمدی در خصوص سه گفتار شامل علم کلام، علل پیدایش مکتب‌های کلامی و وضعیت اندیشه‌های کلامی در حوزه اسلامی در عصر امام رضا علیه‌السلام می‌پردازد. در فصل سوم گفتمان امام رضا علیه‌السلام در مباحث کلامی و اصول اعتقادی در سه موضوع پیرامون توحید، نبوت (عامّه و خاصّه) و امامت و ولایت

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1392.11.41.6.7]

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1392.11.41.6.7]

مطرح می‌شود.

۳۰. زلکی بدیل، جعفر. **تصحیح و شرح متن «فیروزجات طوسیه در شرح خطبه رضویه»**. استاد راهنما ابراهیم دیباجی، استاد مشاور فیروز حریرچی. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، گروه زبان و ادبیات عرب، دکتری، ۱۳۸۹-۱۳۹۰. چکیده: فیروزجات طوسیه، شرحی عقلی و استدلالی در شرح خطبه توحیدیهٔ رضویه از سید محمدباقر طباطبایی یزدی است. این رساله به تصحیح و شرح این اثر پرداخته است. تصحیح و شرح آن بر اساس سه نسخه موجود در کتابخانه‌های آیت الله مرعشی نجفی، کتابخانه دانشگاه تهران و کتابخانه مجلس انجام گرفته است. نوع تحقیق بنیادی و روش آن کتابخانه‌ای است و بررسی در متون به شیوه انتقادی و در مقدمه و فهرست‌ها توصیفی است.

۳۱. زنگوی، اسدالله. **تعلیم و تربیت از دیدگاه ائمه اطهار با تأکید بر احادیث امام صادق و امام رضا**علیهما‌السلام. استاد راهنما سید محمد باقر حجتی. دانشگاه تربیت مدرس، تهران.

۳۲. سپاسی، طیبه. **ترجمه و تحقیق حدیث جوامع الشرایع از امام رضا**علیه‌السلام **و بررسی احکام فقهی مستفاد از آن**. استاد راهنما سید محمدجواد وزیری فرد. دانشگاه قم، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، گروه فقه و حقوق، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۸. چکیده: امام رضاعلیه‌السلام در حدیث جوامع الشرایع مهمترین مسائل شریعت اسلامی را بر اساس تفکر تشیع تبیین فرموده‌اند. این حدیث در کتاب عیون اخبار الرضاعلیه‌السلام و تحف العقول آمده و دیگر آثار به نقل از این دو اثر حدیث شریف فوق را نقل می کنند. این حدیث تا دوره صفویه مورد توجه نبوده است. اما از این دوران به بعد مورد استقبال اندیشمندانی همچون علامه مجلسی، شیخ حرّ عاملی و سپس مورد استفاده صاحب جواهر و شیخ انصاری قرار گرفته است.

۳۳. سرسنگی‌علی‌آباد، ناصر. **امام رضا**علیه‌السلام **و شیوهٔ برخورد با چالش‌های فکری**. استاد راهنما ناصر رفیعی محمدی. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اراک، ۱۳۸۵. چکیده: پژوهش شامل موارد ذیل است: مروری بر زندگانی امام رضاعلیه‌السلام، اوضاع سیاسی و فرهنگی دوران امام رضاعلیه‌السلام، علل طرح مباحث فلسفی در زمان حضرت، فلسفه الهی، شناخت واجب الوجود، اثبات واجب الوجود، اثبات توحید واجب الوجود، صفات واجب الوجود، افعال واجب‌الوجود.

۳۴. سعیدی گراغانی، منصوره. **مدیریت فرهنگی امام رضا**علیه‌السلام. دانشگاه سیستان و بلوچستان. دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه تاریخ، گرایش تاریخ اسلام، کارشناسی ارشد، ۱۳۹۲.چکیده: در این پژوهش به مفاهیم و مؤلفه‌های مدیریت فرهنگی، بسترها و زمینه‌های تاریخی مدیریت فرهنگی امام رضاعلیه‌السلام، مؤلفه‌های مدیریت فرهنگی امام رضاعلیه‌السلام و پیامدها و نتایج مدیریت فرهنگی امام رضاعلیه‌السلام پرداخته شده است.

۳۵. سعیدی ابواسحاقی، محمدتقی. **تحلیل قرآنی سیره اجتماعی سیاسی امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما ولی الله نقی پورفر، استاد مشاور عبدالرضا زاهدی، دانشکده اصول الدین قم، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۸. چکیده: این پایان نامه در سه فصل تنظیم شده است. فصل اول: بررسی سیره اجتماعی امام و برخوردهای امام با گروه‌ها و فرق که در زمان او فعالیت داشتند. فصل دوم: رفتارهای اجتماعی امام مانند ترویج معروفها و مبارزه با منکرات اجتماعی. فصل سوم: در بخش اول تحلیل سیره سیاسی امام با مردم و بخش دوم سیره سیاسی امام با حکومت که منطبق بر قرآن است.

۳۶. سوزنده، عزت. **بازخوانی، تصحیح و مقابله ی مجموعهٔ خطی بال مرصّع از ابوالمفاخر فاخری رازی و گزارش‌های آن**. استاد راهنما علی زمانی، استاد مشاور زهرا نصر اصفهانی. دانشگاه پیام نور اصفهان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه ادبیات فارسی، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۳. چکیده: این مجموعه بر اساس قصیده‌ای با نام «بال مرصّع» از ابوالمفاخر رازی نوشته شده که در مدح امام رضاعلیه‌السلام است. در این مجموعه گردآوری شده ابتدا شرح حالی از ابوالمفاخر رازی و سپس قصیده بال مرصّع به دو صورت ضبط شده و بعد از آن چهار شرح نوشته شده بر این قصیده آمده است.

۳۷. شاپوری، محبوبه. **بررسی روایات تفسیری امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما سیدمحمدعلی ایازی، استاد مشاور مهدی مهریزی. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۷. چکیده: برگزاری نشست‌ها و مناظرات علمی‌امام رضاعلیه‌السلام سبب شد تا علاوه بر آنکه چیرگی شخصیت علمی امام بر دیگران ثابت شود، تعداد روایات مرتبط با زمینه‌های قرآنی همچون تفسیر، تأویل و ... هم گسترش

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1392.11.41.6.7]

یابد. هدف از این پژوهش جمع‌آوری این روایات قرآنی، طبقه‌بندی موضوعی آن و تحلیل و تطابق آن با عصر و روزگار ایشان می‌باشد. مهم‌ترین منبع برای استفاده از این روایات قرآنی، مسند الامام الرضا تألیف شیخ عزیزالله عطاردی می‌باشد که پس از تطبیق روایات آن با عیون اخبار الرضا و حذف روایات تکراری به جمع‌بندی ارقام و اعداد در فصل سوم می‌پردازد.

۳۸. شاه‌حسینی، حمید. **سیمای زندگانی حضرت امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما حمید پور یزدان پناه. مرکز آموزش عالی خواجه نصیر الدین طوسی کرمان، ضمن خدمت فرهنگیان، کارشناسی، ۱۳۷۷.

۳۹. شایان‌فر، لیلا. **نقش امام رضا**علیه‌السلام **در اوضاع سیاسی اجتماعی عصر خویش**. استاد راهنما عزت الله نصیری، استاد مشاور ستار عودی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شهر ری، کارشناسی ارشد، ۱۳۹۰.

۴۰. شریعتی‌نژاد، حسین. **فرقه‌های کلامی عصر امام رضا**علیه‌السلام. دانشگاه علوم اسلامی رضوی، رشته فلسفه و کلام اسلامی، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۷.

۴۱. شفیعی ثابت، فاطمه. **انتقال امام رضا**علیه‌السلام **از مدینه به مرو و تاثیر آن در روند تشیع**. استاد راهنما غلامحسین زرگری نژاد. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، **دانشکده** علوم انسانی و اجتماعی، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۳.

۴۲. شفیعی، حسین. **مباحث توحید در مناظرات امام رضا**علیه‌السلام **و مقایسه آن با مباحث توحید در کلام و فلسفه اسلامی**. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نجف‌آباد، دانشکده حقوق، الهیات و معارف اسلامی، رشته الهیات و معارف اسلامی، گرایش فلسفه و حکمت اسلامی، کارشناسی ارشد، ۱۳۹۰.

۴۳. شفیعی، محمد. **امام رضا**علیه‌السلام **در شعر عربی**. استاد راهنما سید امیر محمود انوار. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، دانشکده زبان و ادبیات، دکتری، ۱۳۸۶.

۴۴. شفیق پور، زهرا. **بررسی نقش تفسیری امام رضا**علیه‌السلام **و بازتاب آن بر تفاسیر معاصر**. استاد راهنما مهدیه سادات مستقیمی، استاد مشاور محمدکاظم شاکر. دانشکده علوم و فنون قرآن، کارشناسی ارشد، ۱۳۹۰. چکیده: این رساله متکفل چالش و بررسی پیرامون روش علی

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]
کتابشناسی پایان‌نامه‌های رضوی دانشگاهی
[DOR: 20.1001.1.17350689.1392.11.41.6.7]

بن موسی علیه‌السلام گردیده تا با تعمق در روایات تفسیری و مستندات قرآنی به جامانده از آن حضرت گامی در راه احیاء تفسیر آن حضرت برداشته شود.

۴۵. شهیدی، مرتضی. **مختصری از شرح حال علی بن موسی الرضا** علیه‌السلام. دانشگاه تهران، دانشکده ادبیات، ۱۳۲۳.

۴۶. صفرزاده، مهرداد. **تصحیح و تحقیق و تعلیق بخشی از نسخه خطی لوامع الانوار فی شرح عیون الاخبار**. استاد راهنما آذرتاش آذرنوش. دانشگاه تهران، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، رشته علوم قران و حدیث، دکتری تخصصی، ۱۳۷۵. چکیده: بخشی از کتاب لوامع الانوار نوشته سید نعمت الله جزایری که تاکنون چاپ نشده، در این پایان‌نامه تحقیق و تصحیح شده است.

۴۷. عابدینی، حمیرا. **تبیین فلسفی و کلامی امامت در نهج البلاغه و عیون اخبار الرضا** (علیه‌السلام). استاد راهنما مرضیه صادقی رشتی، استاد مشاور عسگر دیرباز. دانشگاه قم، گروه فلسفه و کلام اسلامی، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۷. چکیده: این رساله دربارهٔ تبیین فلسفی و عقلی امامت در نهج البلاغه و عیون اخبار الرضا علیه‌السلام می‌باشد و هدف از این تحقیق شناخت امام معصوم علیه‌السلام با تکیه بر روایات مربوط به امامت در نهج البلاغه و عیون اخبار الرضا علیه‌السلام می‌باشد و به منظور شناخت صحیح و همه جانبه از امامت به منابع مختلفی چون تفسیر و حدیث و لغت و تاریخ و فلسفه و عرفان مراجعه شده است.

۴۸. عالمی، خدیجه. **بررسی اوضاع سیاسی و اجتماعی شیعه امامیه اثنی عشری از شهادت امام رضا** علیه‌السلام **تا شروع غیبت صغری (۲۰۳-۲۶۰ هـ)**. دانشگاه الزهرا سلام الله علیها، گروه تاریخ اسلام، کارشناسی ارشد، ۱۳۷۸. چکیده: این رساله بررسی اوضاع سیاسی اجتماعیان مذهب شیعه را از شهادت امام رضا علیه‌السلام تا شروع غیبت صغری مورد بررسی قرار داده است.

۴۹. عامری اختیارآبادی، حسین. **اوضاع سیاسی و اجتماعی خراسان مقارن ورود حضرت رضا** علیه‌السلام. دانشگاه فردوسی، گروه تاریخ، کارشناسی‌ارشد، ۱۳۷۷. چکیده: خراسان در سقوط دولت بنی‌امیه و روی کارآمدن دولت عباسیان نقشی مهم ایفا نموده ایرانیان پس از گذشت

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1392.11.41.6.7]

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1392.11.41.6.7]

زمانی کوتاه از حکومت بنی‌عباسی دریافتند که حکمرانان عباسی نیز همچون بنی‌امیه به غارت و ظلم وستم نسبت به آنان پرداخته‌اند. لذا در نخستین سال‌های قرن سوم هجری به ویژه در درگیری میان امین و مأمون، بر سر تعدی خلافت به حمایت همه جانبه از مأمون که دارای مادری ایرانی بود پرداختند. این پیروزی مقارن با قیام‌های متعدد علویان در شهرهای مختلف سرزمین‌های اسلامی گردید. مأمون با مشورت فضل‌بن‌سهل (وزیر ایرانی خود) تصمیم به انتخاب یکی از بزرگان علوی به عنوان ولایتعهدی جهت خواباندن قیام‌های علویان نمود. این شخص امام رضاعليه‌السلام بود. چگونگی حضور علویان در نقاط مختلف جهان، ایران و خراسان و بررسی شخصیت امام رضاعليه‌السلام و تاثیرات حضور ایشان در خراسان پایان بخش این تحقیق می‌باشد.

۵۰. عباسی، سیده سکینه. **تبیین شیوه‌های مناظرات امام رضاعليه‌السلام**. استاد راهنما ایرج محبوبی. دانشکده علوم قرآنی، خوی، ۱۳۸۸. چکیده: این تحقیق به تبیین شیوه‌های مناظرات امام رضاعليه‌السلام، شامل مناظره، مباحثه و توجه به متخاصمین می‌پردازد. این تحقیق پیرامون مناظره، آداب، آفات و شیوه‌های مناظره امام رضاعليه‌السلام با توجه به شرایط سیاسی و فکری و فرهنگی آن زمان می‌باشد که در سه بخش آورده شده است.

۵۱. عرب، مرتضی. **بررسی اسانید روایات امام رضاعليه‌السلام در تفسیر البرهان**. دانشگاه فردوسی، گروه علوم قرآن و حدیث، کارشناسی‌ارشد، ۱۳۸۹. چکیده: احادیث تفسیری به جز احادیث مربوط به آیات الاحکام- به ندرت مورد بررسی سندی قرار گرفته‌اند و این امر تا حد زیادی مغفول مانده است و تنها به نقل اینگونه احادیث اعم از صحیح و ضعیف- اکتفا شده است. در این پژوهش ابتدا روایات حضرت رضاعليه‌السلام از تفسیر البرهان استخراج گردیده آنگاه با مراجعه به جوامع رجالی متقدم و متاخر به شرح حال مختصر پیرامون احوال رجال سلسله سند روایات پرداخته شده است. این نوشتار در دو بخش تنظیم گردیده است: بخش اول با عنوان کلیات شامل چهار فصل است. فصل اول در حجیّت و عدم حجیّت روایات تفسیری است. فصل دوم تحت عنوان معرفی سیدهاشم بحرانی، تفسیر البرهان و روش سید در البرهان است. فصل سوم به بررسی سیر تاریخی حیات امام رضاعليه‌السلام و توضیح مختصری پیرامون احادیث

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1392.11.41.6.7]

ایشان و کتاب‌های منسوب به ایشان پرداخته شده و فصل چهارم تعاریف مصطلحات حدیثی است. در فصل پنجم اصطلاحات مربوط به مدح و ذم توضیح داده شده است. در بخش دوم که بدنه اصلی تحقیق است به بررسی اسناد روایات تفسیری امام رضاعلیه‌السلام در تفسیر البرهان با مراعات ترتیب آیات اقدام شده است و نوع سند روایات را معین نموده و توضیح مختصری در باب مفهوم روایات ارائه گردیده است. نتیجه و نمودارها پایان بخش این پژوهش هستند.

۵۲. علیشاهی، مریم. **جایگاه امام رضاعلیه‌السلام در حدیث شیعه**. استاد راهنما مجید معارف، استاد مشاور محمد مهدی پورگل. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۳. چکیده: این رساله در سه بخش مورد پژوهش قرار گرفته که عبارتند از بخش اول: کلیاتی در باب زندگانی امام رضاعلیه‌السلام در سه فصل: فصل اول: زندگی اجمالی امام رضاعلیه‌السلام؛ فصل دوم: اوضاع سیاسی عصر امام و مواجهه حضرت با خلفای معاصر و فصل سوم: شهادت امام رضاعلیه‌السلام. بخش دوم: بررسی شرایط علمی‌و فرهنگی عصر امام‌علیه‌السلام که شامل شش فصل است: فصل اول: به معرفی تربیت‌یافتگان مکتب امام‌علیه‌السلام ، فصل دوم: بررسی جریانات کلامی‌عصر امام رضاعلیه‌السلام و در ادامه برخورد امام‌علیه‌السلام در مواجهه با آنان و در فصل سوم: فرق انحرافی عصر امام رضاعلیه‌السلام و چگونگی برخورد امام با آنان، فصل چهارم: محورهای مهم فعالیت‌های امام‌علیه‌السلام در تثبیت جریان امامت از جمله نصوص وارد بر امامت امام رضاعلیه‌السلام و امام جواد علیه‌السلام، فصل پنجم: احتجاجات و مناظرات امام رضاعلیه‌السلام. فصل ششم: بررسی عصر طلایی تمدن اسلامی‌دوره نقل و ترجمه علوم و پیشرفت علوم اسلامی. بخش سوم: بررسی موقعیت حدیث شیعه در عصر امام رضاعلیه‌السلام که در ذیل آن دو عنوان مطرح می‌گردد. فصل اول: دوران شکل‌گیری فقه و حدیث به معرفی سیری کوتاه در تاریخ حدیث شیعه تا عصر امام رضاعلیه‌السلام و سخنی در آثار مؤلفات آن حضرت و فصل دوم: روایات امام رضاعلیه‌السلام در زمینه‌های گوناگون و فقهی – کلامی‌و اخلاقی.

۵۳. غلامی، حسن. **بررسی احادیث فقهی امام رضاعلیه‌السلام**. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد سبزوار، رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۹.

۵۴. فرخ‌پور لنگرودی، ایراندخت. **ولایتعهدی امام رضاعلیه‌السلام**. استاد راهنما هادی عالم زاده،

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1392.11.41.6.7]

اساتید مشاور محمدباقر بهبودی، احمد احمدی، رضا شعبانی. دانشگاه تربیت مدرس، گروه تاریخ، کارشناسی ارشد، ۱۳۶۶. چکیده: این پژوهش شامل موارد ذیل است: زمینه تاریخی ولایتعهدی امام رضاعلیه‌السلام سقوط امویان، علل پیروزی عباسیان، قیام‌های علویان از بدو خلافت عباسیان تا زمان مأمون و حکومت مأمون، انگیزه‌ها و اهداف مأمون از ولیعهدی امام‌علیه‌السلام، مواضع امام‌علیه‌السلام و بررسی علل تغییر سیاست مأمون.

۵۵. فرهادی، زین‌العابدین. **مبانی فلسفی کلامی آموزه‌های توحیدی امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما علی الله بداشتی، استاد مشاور احمد عابدی. دانشگاه قم، گروه علوم قرآن و حدیث، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۷. چکیده: در این تحقیق پس از بررسی آموزه‌های توحیدی امام رضاعلیه‌السلام و تبیین مبانی فلسفی وکلامی آن آموزه‌ها، یافته‌های اصلی تحقیق را می‌توان بدین گونه بیان کرد: وجود خداوند سبحان، وجودی است محض که از ازل موجود بوده است. خالق جهان، یگانه‌ای است که شریک ندارد. واجب تعالی، یگانه‌ای است که دومی ندارد. واجب‌الوجود از امور عدمی مبرا بوده و اساسا سلب این امور از خدای متعال از نوع سلب نقص از کمال محض است و از این جهت امور عدمی از صفات سلبی بشمار می‌آیند. اوصاف کمال نامتناهی، عین ذات خداوند سبحان است و زائد بر ذات نیستند. همانگونه که صفات کمال، امور وجودی وعین ذات خداوند هستند، هر یک از آن صفات نیز عین یکدیگرند. هیچ چیز در عالم خارج ایجاد نمی‌شود مگر آنکه قضا وقدر خدای متعال بر آن حکم کند. انسان به لحاظ برخورداری از اراده و اختیار، فاعل قریب افعال خود است و مبادی عالی فعل که در نهایت به خداوند سبحان می‌رسد، در حقیقت فاعلهای متوسط و بعید فعل انسان هستند.

۵۶. فلسفین، زهرا. **بررسی تحلیلی روایات تفسیری امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما محسن قاسم پور، استاد مشاور حمیدرضا فهیمی‌تبار، دانشکده علوم انسانی، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۹. چکیده: از همان ابتدای نزول قرآن، بحث تفسیر قرآن میان مسلمانان مطرح بوده است. یکی از منابع فهم قرآن، روایات تفسیری معصومین‌علیهم‌السلام است. در این پژوهش به جهت تمرکز بر موضوع، روایات تفسیری امام رضاعلیه‌السلام بررسی شده است. ره‌آورد این نوشتار به این امر منتهی می‌شود که امام رضاعلیه‌السلام در تفسیر قرآن بر مبانی مشخصی چون وحیانی بودن الفاظ قرآن،

قابل فهم بودن قرآن، جامعیت و جاودانگی قرآن و ... تأکید داشته‌اند و آموزه‌های روایی حضرت بیانگر روشمند بودن تفسیر قرآن است.

۵۷. قانع‌پور تاجر، مریم. **ابعاد عرفانی خطبه توحیدیه امام رضا**علیه‌السلام. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۳.

۵۸. کارخانه، علی. **سیرهٔ سیاسی امام رضا**علیه‌السلام **با تأکید بر مسألهٔ ولایتعهدی**. دانشگاه مفید، گروه علوم سیاسی، اندیشه سیاسی، کارشناسی ارشد، ۱۳۹۰. چکیده: درک و فهم صحیح از سیره سیاسی امام رضاعلیه‌السلام مستلزم توجه به دو مسألهٔ اساسی است: یکی آشنایی اجمالی با شرایط اجتماعی ـ سیاسی عصر امام رضاعلیه‌السلام و دیگری نقش و جایگاه امامت در اندیشهٔ سیاسی حضرت؛ زیرا امامت در اندیشهٔ سیاسی حضرت نقشی کلیدی و محوری دارد تا جایی که حتی راهبرد و جهت گیرهای سیاسی ایشان بر اساس شاخص امامت هماهنگ و بالانس می‌گردد. پاسداری از اصول امامت، تبین جایگاه امامت، بسط فرهنگ امامت، مبارزه با مدعیان امامت در اندیشه سیاسی حضرت نقشی حیاتی و موثر دارد؛ زیرا سیاست و امامت در دستگاه فکری امام رضاعلیه‌السلام به اندازه‌ای با هم قرابت دارند که حکومت شعبه‌ای از امامت قلمداد می‌گردد.

۵۹. کاظمی‌نعمتی، فاطمه. **بررسی مبانی قرآنی حدیث امامت امام رضا**علیه‌السلام. استاد راهنما زهره اخوان مقدم، استاد مشاور علی محمدی. دانشکده علوم و فنون قرآن کریم، گروه تفسیر قرآن، کارشناسی ارشد، ۱۳۹۰. چکیده: این رساله به اثبات وجود مبانی قرآنی برای مفهوم امامت می‌پردازد و بیان می‌دارد که اهل سنت در تفسیر آیاتی در فضایل علی‌علیه‌السلام آن‌ها را دلیل مکفی برای اثبات امامت ایشان نمی‌دانند و درمورد آیاتی دیگر، به تحریف‌شان نزول و تفسیر به رأی و اغماض روی آورده و گاهی سکوت می‌کنند. امام رضاعلیه‌السلام در این حدیث به آیات بسیاری استناد نموده‌اند که در این میان دسته‌ای از آیات صریحاً و دسته‌ای دیگر تلویحاً مورد استناد امام رضاعلیه‌السلام قرار گرفته‌اند که در این رساله فقط به بررسی تطبیقی آیات صریح پرداخته است که شامل ۳۱ آیه و در قالب ۶ دسته کلی می‌باشد.

۶۰. کاظمی، محمدابراهیم. **شعر رضوی در کلام شاعران پس از انقلاب اسلامی (با تاکید**

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1392.11.41.6.7]

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1392.11.41.6.7]

بر شاعران برجسته این دوره). دانشگاه قم، گروه ادبیات فارسی، کارشناسی ارشد، ۱۳۹۲. چکیده: در این پژوهش سعی بر این است که آن دسته از اشعار رضوی که توسط شاعران آئینی و برجستهٔ پس از انقلاب اسلامی سروده شده است از جهات مختلف از جمله از نظر زبانی (در قالب عناوین و القاب) و از نظر مفهومی (در قالب بررسی ویژگی‌های شخصیتی امام رضاعليه‌السلام) و از نظر بلاغی (در قالب صور خیال) و سایر موارد دیگر مورد بررسی قرار گیرد.

۶۱. کیاسری، ام کلثوم. **تاریخ تفسیر از امام رضا تا امام حسن عسکری** عليهماالسلام. استاد راهنما مرتضی خرمی، دانشکده علوم قرآنی، آمل، کارشناسی، ۱۳۸۴.

۶۲. کیانی، علی‌مراد. **بررسی سیره سیاسی امام رضاعليه‌السلام، از منظر فقه سیاسی شیعه.** دانشگاه آزاد اسلامی واحد تاکستان، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، گروه علوم سیاسی، کارشناسی ارشد، ۱۳۹۱.

۶۳. گنجعلی، زهرا. **جلوه‌های اخلاق رضوی در آیینهٔ مسند الامام الرضاعليه‌السلام.** استاد راهنما سید حسین مجتبوی، استاد مشاور محمود مهدوی. دانشگاه پیام نور مشهد، گروه تاریخ تشیع، کارشناسی ارشد، ۱۳۹۲.

۶۴. محبی پور، صغری. **نقش امام رضاعليه‌السلام در حدیث شیعه.** استاد راهنما مجید معارف، استاد مشاور ولی الله نقی پورفر. دانشگاه اصول الدین تهران، کارشناسی ارشد،۱۳۸۳. چکیده: پژوهش حاضر اشاره کوتاهی به زندگی نامه امام‌عليه‌السلام دارد و سپس به سیره اخلاقی ـ علمی امام‌عليه‌السلام پرداخته است و نظر برخی بزرگان اهل سنت را در این زمینه ذکر نموده است. پس از آن به مبارزه امام‌عليه‌السلام با واقفیه به عنوان منکران امامت پرداخته است. علاوه بر آن، به زندگی سیاسی فرهنگی و محافل علمی امام‌عليه‌السلام و دیدگاههای علم الحدیثی ایشان در زمینه‌های مختلف علم الحدیث، مانند تدوین، تصحیح، تأیید و رد مجموعه‌های حدیثی و .... می پردازد. سپس به گونه‌های مختلف احادیث امام‌عليه‌السلام مانند مناظرات، مکاتبات و مسایل می پردازد؛ و در انتها نمونه‌هایی از احادیث امام‌عليه‌السلام ذکر گردیده است و گزارشی از انواع و تعداد احادیث صادره از امام‌عليه‌السلام در کتب مختلف ارائه گردیده است.

۶۵. محمدی، عمران. **تحولات سیاسی و نظامی دورهٔ خلافت مأمون (با تکیه بر**

ولایتعهدی علی بن موسی الرضاﷺ **و ایرانیان)**. استاد راهنما اللهیار خلعتبری، استاد مشاور علی اصغر مصدق. دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده علوم و ادبیات علوم انسانی، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۴.

۶۶. محمدی، محمدمهدی. **امام رضا**ﷺ **و فلسفه اسلامی**. استاد راهنما احمد بهشتی، استاد مشاور احمد عابدی. دانشگاه قم، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه فلسفه، کارشناسی ارشد، ۱۳۷۸. چکیده: حضرت رضاﷺ به دلیل شرایط خاص سیاسی و فرهنگی زمان خود و نیز به دلیل شروع نهضت ترجمه در آن دوران و ورود فلسفه یونان به جهان اسلام، بیشترین مباحث را در زمینه فلسفه الهی مطرح کرده‌اند. به همین خاطر از جمله گامهای موثر در آشنایی هر چه بیشتر با فلسفه الهی و مسائل اساسی‌اش باید بدانیم دیدگاه آن حضرت در این زمینه چیست؟ و چه نظراتی را در رابطه با مسائل خاص فلسفه الهی ابراز کرده‌اند؟ تا با بهره‌گیری از سخنان گهربار و حکیمانه ایشان که سرچشمه اصلی معارف الهی‌اند، بتوانیم تصویری هر چه صحیح‌تر و جامع‌تر از فلسفه الهی داشته باشیم. بر این اساس، لازم است ابتدا منابع معتبر روائی را که سخنان آن حضرت در آنها ثبت شده است، شناسایی کرده و پس از استخراج سخنان و نظرات بلند ایشان در زمینه مهمترین و اساسی‌ترین مسائل مربوط به فلسفه الهی به تجزیه و تحلیل و تبیین آنها بپردازیم.

۶۷. مرتضوی، سیدمحمد. **نهضت کلامی در عصر امام رضا**ﷺ. استاد راهنما محمدهادی معرفت، استاد مشاور حسین توفیقی. دانشگاه تربیت مدرس قم، گروه الهیات، کارشناسی ارشد، ۱۳۷۱. چکیده: علل پیدایش مکتب‌های کلامی (تعصب عربی، اختلاف در رهبری، همزیستی مسلمانان با پیروان ادیان دیگر، ترجمه کتب فلسفی، مطرح کردن مباحث اعتقادی، قصه‌گویی، گرایش‌های حزبی، جلوگیری از تدوین و نشر حدیث پیامبر، برخورد فرهنگی مسلمانان و پیروان ادیان دیگر و...)؛ راههای نفوذاندیشه‌های بیگانه مراکز فرهنگی، عقاید یهودی که درجهان اسلام نفوذ کرد؛ علل پیدایش فرقه‌های کلامی (ریاست‌طلبی، انگیزه‌های مادی، تحریف احادیث)، فرقه‌های کلامی موجود در عصر امام رضاﷺ (واقفه، معتزله)، محور مناظرات معتزله با امام رضاﷺ، مناظره با اهل حدیث، مناظرات بصره از مباحثی هستند که در

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]
[DOR: 20.1001.1.17350689.1392.11.41.6.7]

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1392.11.41.6.7]

این رساله بررسی شده‌اند.

۶۸. مفیدنژاد، نسرین. **جایگاه امام رضا علیه السلام در احادیث شیعه**. استاد راهنما مجید معارف، استاد مشاور خلیل الله امینی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، کارشناسی ارشد،۱۳۸۳. چکیده: پایان نامه حاضر، کوششی است در حد توان، تا به زوایای گوناگون زندگی امام رضا علیه السلام بپردازد و در پرتو آن تصویری شفاف از جایگاه آن امام همام در حدیث شیعه ارائه دهد.

۶۹. مکاریان، زهره. **نقش زیارت امام رضا علیه السلام در فرهنگ و انسجام اجتماعی مردم مشهد**. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قوچان، کارشناسی ارشد، ۱۳۹۱.

۷۰. مکریزاده، فهیمه. **جامعه‌شناسی پدیداری زیارت (پدیدارشناسی تجربی زیارت امام رضا علیه السلام)**. دانشگاه فردوسی، گروه علوم اجتماعی، کارشناسی‌ارشد، ۱۳۸۹. چکیده: موضوع رساله حاضر جامعه‌شناسی پدیداری زیارت است که در آن زیارت در قالب واقعیت دینی و دارای دو بعد عینی و ذهنی درنظر گرفته شده است. در بعد عینی زیارت، مفاهیمی چون نهادمندی و توجیه‌مندی آن طرح شده و در بعد ذهنی، به درونی‌سازی و تجزیه زائران از زیارت پرداخته شده است. نکته و مفهوم کلیدی که در پدیدارشناسی طرح شده، مفهوم بین‌الاذهان است که توسط شوتس، در جامعه‌شناسی پدیداری با تعبیر معنای عینی دنبال شده است. بر این اساس و از طریق مراحل روش پدیدارشناسی تجربی، سعی شد تا معنای عینی یا همان ویژگی‌های تعمیمی زیارت حاصل شود. بر این اساس برای زیارت، چهار مقوله اصلی شامل مقوله عاطفی، خواستن، آداب‌مندی، و توجیه‌مندی زیارت نزد زائر، شناسایی شد.

۷۱. مکوندی، سعید. **رضویات (مدح و رثای امام رضا علیه السلام در اشعار شعرا)**. استاد راهنما جواد سعدون زاده. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد آبادان، ۱۳۸۳.

۷۲. ملک خطابی، شکوفه. **بررسی سیمای امام رضا علیه السلام در شعر شاعران برجسته سبک هندی**. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرمانشاه، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۹. چکیده: در این رساله با بررسی سیمای امام رضا علیه السلام در شعر شعرای برجسته سبک هندی سعی شده به علل بروز و حضور امام در شعر این دوره و میزان شناخت و نقش پذیری شعرا از این موضوع و نیز تعیین

عمق آن دراندیشه ایشان در خلق آثار ماندگار پرداخته شود. این تحقیق در شش فصل شکل گرفته است. تاریخچه مدح و نحوه ابراز عقاید دینی اهل ادب نسبت به پیامبر، اظهار اعتقاد به تشیع و ذکر چند اثر، بررسی سبک هندی و علل پیدایش و ویژگیهای آن، و در نهایت از انعکاس سیمای واقعی امام در حوزه بررسی محتوایی این اشعار سخن رفته است.

۷۳. موحدی راد، سلیمان. **تبیین و تحلیل ابعاد تربیتی روش امام رضا علیه السلام در مناظرات فلسفی و کلامی**. استاد راهنما سعید بهشتی، استاد مشاور محسن ایمانی نائینی. دانشگاه علامه طباطبایی، رشته تاریخ و فلسفهٔ آموزش وپرورش، گرایش تعلیم وتربیت اسلامی،کارشناسی ارشد. چکیده: مناظرات فلسفی و کلامی‌امام رضا علیه السلام بر پنج مبانی تربیتی استوار است.این مبانی تربیتی عبارتند از: انسان به طور بالقوه توانایی مناظره دارد، منشاء مناظره ویژگی حقیقت جویی انسان است، میل به تعالی‌اندیشه وتقویت تفکر در انسان ، برخورداری از قوه بیان ، میل به کسب معرفت عقلی و استدلالی. اصول تربیتی حاکم بر مناظرات فلسفی و کلامی‌امام رضا علیه السلام عبارتند از: عقل ورزی، استدلال منطقی، آزاداندیشی، تخصص علمی، آگاهی از علوم روز، تسلط بر زبان و گویش مخاطب، استناد به منابع معتبر، رعایت حدود عقلانی موضوع مناظره، انصاف، احترام متقابل، تامین فضای مناسب جهت رشد و بالندگی تفکر حضار. روش‌های تربیتی که از مناظرات بدست آمده عبارتند از: استدلال منطقی جدلی، طرح سوال به قصد تاکید، تکیه بر مقبولات طرف مقابل، اقرار گرفتن از مخاطب ، تبیین پیام مخاطب، نظم منطقی گفتار، رد استدلال باطل به استدلال منطقی، روش تفسیر، تکلم به زبان مخاطب، حفظ آزادی مخاطب، توجه کردن، صراحت در بیان، مستند گویی، تنوع در کلام، ترغیب مخاطب، طرح سوال متقابل، استدلال در حد فهم مخاطب، رفق و مدارا، تذکر به رعایت انصاف، گواهی گرفتن از حضار، امکان انتقال از استدلالی به استدلال دیگر، روش اقناعی در برابر روش امری.

۷۴. موسوی، محمدحسین. **امام‌شناسی از دیدگاه احادیث رضوی**. دانشگاه علوم اسلامی رضوی، رشته علوم قرآن و حدیث، کارشناسی ارشد، ۱۳۸۸.

۷۵. میرمحمدحسینی، محمدرضا. **کلمات فلسفی امام علی‌بن موسی الرضا علیه السلام**. استاد راهنما احمد بهشتی، استاد مشاور علی مهدیزاده. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی،

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

[DOR: 20.1001.1.17350689.1392.11.41.6.7]

[Downloaded from mail.safinahmagazine.ir on 2026-11-20]

کتابشناسی پایان‌نامه‌های رضوی دانشگاهی

[DOR: 20.1001.1.17350689.1392.11.41.6.7]

کارشناسی ارشد، ۱۳۷۷. چکیده: هدف پژوهش: استخراج بخشی از حقایق و معارف عمیق از کلام اهل بیت علیهم‌السلام- تطبیق مباحث فلسفی و عقلائی با معارف ناب اسلامی وکشف اتحاد بین این دومقوله، مقایسه بین عقل محدود بشری و عقول کامل اولیاء الهی و درک محدودیت فکر بشر در مقابل وحی. روش پژوهش: روش تحقیق به صورت فیش‌برداری از کتب حدیث وکلامی و سخنان اهل بیت بوده است سپس مطالب با توجه به موضوعات مهم مطرح در کتب فلسفی، دسته‌بندی فصل‌بندی گردیده است. طرح پژوهش: این تحقیق در جهت شناخت نسبی و آشنایی با شخصیت والای اهل بیت علیهم‌السلام از طریق سیر و تفحص در احادیث گهربار ایشان و در راستای پیشبرد حقایق و معارف فلسفه اسلامی و تکامل بخشیدن به مجموعه دانش فلسفی انسان با استفاده از کلام ائمه معصومین علیهم‌السلام طرح گردیده است. نتیجه کلی: شناخت کامل از شخصیت اهل بیت علیهم‌السلام و درک کامل عمق کلام ایشان امری غیر ممکن است اما در مطالب فلسفی و عقلائی می‌توان از کلام ایشان نهایت استفاده نمود و فصل الخطاب حقایق و معارف ناب عمیق اسلامی در واقع سخن اهل بیت است و در این طریق همه اقداماتی که تاکنون صورت گرفته قطره‌ای از دریاست.

۷۶. نامجو، محسن. **روش تفسیری امام رضا** علیه‌السلام. دانشگاه فردوسی، دانشکده الهیات و معارف اسلامی (شهید مطهری)، گروه مدرسی معارف اسلامی، رشته مبانی نظری اسلام، کارشناسی‌ارشد، ۱۳۹۰. چکیده: امام رضا علیه‌السلام در مناظرات و مراجعات مردم، از روش‌های خاصی برای تبیین آیات قرآن کریم استفاده نموده‌اند. در پژوهش حاضر و با بررسی روایات تفسیری امام رضا علیه‌السلام در می‌یابیم ایشان از روش‌های تفسیری قرآن به قرآن، قرآن به سنت، قرآن به عقل، قرآن به لغت و نیز گونه‌های تفسیری تاریخی، بیان شأن نزول و ذکر مصادیق آیات، در بیان مفاهیم آیات الهی بهره جسته‌اند که شناخت آنها می‌تواند مدل صحیح تفسیر قرآن را به ما ارائه نماید.

۷۷. یوسفی، مرتضی. **بررسی سیره حیات سیاسی امام رضا** علیه‌السلام **۲۰۱- ۲۰۳ هـ ق.**. استاد راهنما احمد اشرفی. دانشکده علوم قرآنی، شاهرود، ۱۳۸۵.